

RIKSADVOKATEN

Agder statsadvokatembeter
Postboks 504 - Lundsiden
4605 KRISTIANSAND S

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

21/1577 - 4 / RBR004

29.11.2021

Retningslinjer om fjernavhør

1 Bakgrunn

Avhørsmodellen KREATIV¹ er utgangspunktet for måten politiavhør gjennomføres på i Norge.² Modellen benyttes uavhengig av den avhørtes rettslige status og uavhengig av om avhøret foregår fysisk eller som fjernavhør. Hovedregelen i norsk rett er – og skal fortsatt være – at politiavhør gjennomføres ved fysisk oppmøte. Spørsmålet som behandles i dette brevet, knytter seg til omfanget og innrammingen av fjernavhør. Når riksadvokaten i det følgende bruker betegnelsen *fjernavhør* menes avhør tatt via en type videokonferanseløsning, der både lyd og bilde overføres, og hvor det er mulig å gjøre direkte opptak.³ *Telefonavhør* inngår ikke i en slik forståelse av fjernavhør.⁴ Med telefonavhør forstås avhør med tradisjonell bruk av telefon, uten videooverføring. *Fysiske avhør* brukes om tradisjonelle avhør der partene befinner seg på samme sted og snakker til hverandre ansikt til ansikt. Det avgrenses i brevet mot *rettslige avhør* og *tilrettelagte avhør*.

En konsekvens av pandemien var økt bruk av digitale plattformer. Riksadvokaten sendte i brev 30. mars 2020 ut midlertidige direktiver for straffesaksbehandlingen (pandemidirektivet). Disse er senere forlenget til ut november 2021. Her gjøres avvik fra vanlige prosedyrer for politiavhør. Basert på de erfaringer påtalemyndigheten, politiet og andre aktører i rettsapparatet har gjort seg under pandemien, har riksadvokaten konkludert med at det nå bør åpnes for å bruke fjernavhør i et noe større omfang enn hva som fremgår av riksadvokatens rundskriv nr. 2/2016 om politiavhør (avhørsrundskrivet). Ved denne vurderingen har riksadvokaten innhentet erfaringer og råd fra fagmiljøene. Kripos⁵ fikk i sommer i oppdrag å gi riksadvokaten faglige vurderinger

¹ Politiavhøret (Rachlew og Fahsing, 2015). KREATIV står for: Kommunikasjon, Rettssikkerhet, Etikk og empati, Aktiv bevisstgjøring, Tillit gjennom åpenhet, Informasjon, Vitenskapelig forankring.

² For avhør av mindreårige vitner og enkelte andre sårbare personer (straffeprosessloven §§ 239 – 239 f) brukes DCM – den dialogiske samtalemодellen.

³ Per oktober 2021 benytter politiet Microsoft Teams.

⁴ Motsatt ved fjernavhør i retten, se forutsetningsvis straffeprosessloven § 109 a annet ledd.

⁵ Kripos er fagforvalter i fagutviklingsapparatet for etterforskningsfeltet

... om hvordan rammene for bruk av fjernavhør bør være, eksempelvis saks-/avhørstype, strafferamme, ulike og mulige skjønsmessige vurderinger gitt avhøret.

Faggruppen som har utredet problemstillingen har bestått av påtalefaglige- og politifaglige etterforskningsledere og etterforskere. Riksadvokaten benytter anledningen til å takke for et viktig arbeid gjort under et visst tidspress.

2 De alminnelige reglene om fjernavhør i politiet

2.1 Rettslig utgangspunkt

Straffeprosessloven § 230 hjemler politiets adgang til å foreta avhør av mistenkte, vitner og sakkyndige. Hovedregelen er at ingen plikter å forklare seg for politiet. Påtaleinstruksen kapittel 8 gir utfyllende regler om politiavhør. I avhørsrundskrivet heter det i avsnitt 6.4 under overskriften "Telefonavhør":

God kommunikasjon mellom avhører og den avhørte er en forutsetning for høy kvalitet. Ved telefonavhør kan dette elementet svekkes i noen grad. Men avhør tatt over telefon er ressurseffektivt, og kan vurderes når potensielle vitner skal kartlegges, og ved mindre krevende avhør. Det skal alltid fremgå av rapporten at avhøret er foretatt som telefonavhør, jf. pti. § 8- 14 niende ledd. Reglene for telefonavhør benyttes også for avhør ved bruk av andre kommunikasjonstekniske midler. Telefonavhør bør ikke i utgangspunktet benyttes hvis det kan forventes at den avhørte vil bli et vitne eller tiltalt ved en eventuell rettsprosess. I slike tilfeller tilsier kvalitetskravet at det gjennomføres et ordinært avhør.

Frem til pandemidirektivet hadde ikke riksadvokaten gitt generelle føringer om bruken av fjernavhør.

2.2 Hovedregelen er fysisk avhør

Det overordnede målet med et politiavhør er å innhente relevant og pålitelig informasjon på en adekvat og effektiv måte. I riksadvokatens avhørsrundskriv heter det:

Avhør er av sentral betydning ved all etterforsking. Måten avhørene gjennomføres og protokolleres på, innvirker på samfunnets og borgernes tillit til politiet og er en forutsetning for at straffesakene kan behandles effektivt og med høy kvalitet.

Rettsikkerhet, menneskerettigheter, tillit og åpenhet er grunnleggende verdier i metodikken som skal anvendes. I kvalitetsrundskrivet⁶ understrekes at "kvalitetskravet ikke viker for noe annet krav til straffesaksbehandlingen i politiet og påtalemyndigheten". Riksadvokatens vurdering er at fysiske avhør i sin alminnelighet styrker kvaliteten på det enkelte avhør, hvilket begrunner hvorfor hovedregelen i norsk rett er at politiavhør skal gjennomføres som fysiske avhør.

⁶ Riksadvokatens rundskriv 3/2018.

2.3 Nærmere om fjernavhør

2.3.1 Fleksibelt og effektivt

Fjernavhør representerer i mange tilfeller en effektiv og ressursbesparende avhørsform. Den som skal avhøres slipper å reise over store avstander, og unngår unødig venting. Befolkningen blir stadig mer vant til å kommunisere via digitale plattformer. Mange opplever fjernavhør som et godt tilbud fra politiet. For enkelte kan det også bety redusert belastning ved at de slipper å uroe seg for å bli observert på vei inn eller ut hos politiet. For politiet innebærer avhørsformen enkel informasjonsdeling. Flere kan delta i avhøret fra ulike lokasjoner. Etterforskeren som kjenner saken best kan ta avhøret, uavhengig av hvor den avhørte befinner seg. Viktige avhør kan gjennomføres selv om verger er på reise. Funksjonen for å dele skjerm er godt egnet til å vise dokumenter og kart.

2.3.2 Kommunikasjon

Kommunikasjon står helt sentralt i den norske avhørsmodellen. Dette gjelder også den nonverbale kommunikasjonen. Gjennom empati og tillit legges grunnlaget for en fri og åpen forklaring. Kontaktetablering og dialog er generelt mer krevende ved fjernavhør enn ved fysiske avhør. Det å formidle empati og interesse overfor den avhørte, herunder håndtere emosjonelle reaksjoner, kan være krevende via skjerm. En avhører som opptrer profesjonelt og tar den som skal avhøres på alvor, vil kunne styrke motivasjonen for å dele informasjon. Reaksjoner og ansiktsuttrykk kan være vanskelig å se på skjerm. Avhører kan også gå glipp av andre omstendigheter, som at et vitne til en voldshendelse har sår på knokkene. Det kan også være krevende å foreta en god vurdering av den avhørtes psykiske tilstand.

2.3.3 Ytre påvirkning

Fjernavhør innebærer redusert kontroll med omgivelsene til den som avhøres. Andre kan være til stede, og i ytterste fall utøve press eller true, uten at avhører oppfatter det. Hvis politiet vurderer at man ikke har tilstrekkelig kontroll på omgivelsene, bør fjernavhør ikke benyttes. Et alternativ som kan vurderes, er å gjennomføre fjernavhøret hos det lokale politiet eller ved et offentlig kontor.

2.3.4 Teknisk utstyr

Fjernavhør forutsetter at både avhører og den som skal avhøres har tilgang til det tekniske utstyret som kreves⁷, evner å bruke det, og har tilgang til internett. Selv mindre tekniske problemer kan ødelegge et ellers godt planlagt avhør. FOA-nettverket⁸ har meldt om utfordringer knyttet til dårlig internettdekning. Dette virker hemmende på kommunikasjonen, og kan i ytterste fall føre til at viktig informasjon går tapt. Dersom forstyrrelser fra

⁷ I praksis en PC med fungerende kamera og mikrofon, samt en e-postadresse der den avhørte kan få tilsendt lenken til Teams-møtet.

⁸ Politiets fag- og opplæringsansvarlige.

omgivelsene påvirker kommunikasjonen i vesentlig grad, bør løsningen med fjernavhør ikke benyttes.⁹

2.3.5 Sikker identitet

En viktig forutsetning for ethvert avhør er å avklare identiteten til den avhørte. Hvordan en skal kunne bekrefte den avhørtes identitet ved fjernavhør, vil måtte bero på en konkret vurdering basert på sakens alvor, faren for misbruk og øvrige omstendigheter.

3 Utgangspunkter for bruk av fjernavhør

3.1 Situasjoner hvor fjernavhør som hovedregel ikke skal benyttes

Fjernavhør skal ikke benyttes ved sentrale avhør i riksadvokatens prioriterte saker. Saker som omhandler seksuelle overgrep eller grove integritetskrenkende handlinger, vold mot barn og mishandling i nære relasjoner, er etter sin art lite egnet for fjernavhør. Dersom det foreligger *særlige omstendigheter* kan fjernavhør likevel vurderes også i slike saker, eksempelvis dersom alternativet til et fjernavhør er tilnærmet umulig å gjennomføre. Har avhørte bistandsadvokat, verge eller forsvarer, skal disse kontaktes dersom fjernavhør vurderes benyttet i slike tilfeller, og det skal alltid være notoritet om beslutningen.

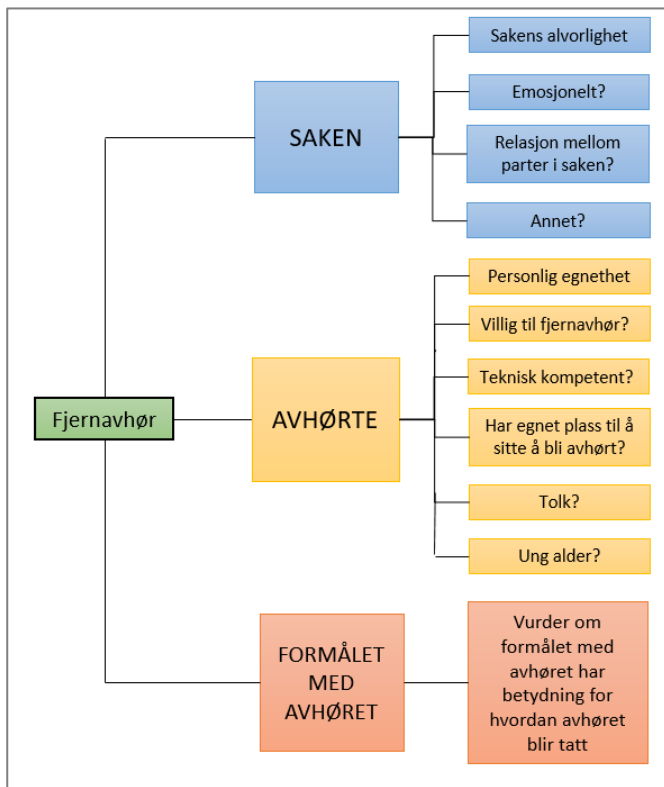
3.2 Situasjoner hvor fjernavhør kan benyttes etter en konkret vurdering

Riksadvokaten åpner for økt bruk av fjernavhør. Det understrekes samtidig at dette ikke skal forstås dithen at fjernavhør *skal* benyttes i alle tilfeller hvor det *kan* benyttes. Hovedregelen er fortsatt fysisk avhør, og det skal alltid foretas en konkret vurdering.

Riksadvokaten har vurdert om den nærmere avgrensningen og innrammingen av virkeområdet for fjernavhør bør knyttes til strafferammer eller kategorier av lovbrudd, noe som ville gitt en enkel og praktisk innramming. Vår vurdering er likevel at en slik avgrensning ikke gir den beste og mest formålstjenlige løsningen. Riksadvokaten følger faggruppens anbefaling, som går ut på at det skal foretas en helhetlig vurdering i hvert enkelt tilfelle, basert på et sett av momenter.

Faggruppens anbefaling er illustrert gjennom følgende modell:

⁹ FOA-nettverket rapporterer om tilfeller hvor den avhørte har gjort andre ting under avhøret, har forsvunnet og ikke kommet tilbake, eller har beveget seg rundt eller begynt å kjøre bil.

3.3 Relevante momenter

3.3.1 Sakens karakter og alvor

Sakens karakter og alvor kan tilsi varsomhet med bruk av fjernavhør. Men også i alvorlige saker kan fjernavhør være svært hensiktsmessig, eksempelvis når det haster og vitnet befinner seg et annet sted i landet. Motsatt kan en person ha vært utsatt for en svært ubehagelig og straffbar hendelse med relativt lav strafferamme. I et slikt tilfelle kan fjernavhør være lite gunstig hvis det foreligger behov for støtte og oppfølging.

3.3.2 Hvem skal avhøres

3.3.2.1 Generelt

Både den rettslige status og øvrige forhold ved den som skal avhøres, inngår i vurderingen. Vedkommende som skal avhøres må gis god informasjon om hva fjernavhør innebærer og få en reell mulighet til å si nei dersom vedkommende ikke føler seg komfortabel med løsningen. Det bør alltid foretas en egnethetsvurdering, hvor følgende forhold iakttas:

- Personens tilstand og funksjonsevne, blant annet med tanke på rus, fysisk og psykisk helsetilstand og kognitiv fungering
- Om vedkommende befinner seg i en sårbar situasjon
- Om det er behov for støtte eller bistand underveis i avhøret

Er man i tvil om denne vurderingen, bør fjernavhør ikke benyttes.

3.3.2.2 Avhørtes status

Personens rettslige status i saken tillegges vekt når spørsmålet om fjernavhør skal vurderes. I det følgende gis noen veiledende utgangspunkter for de ulike kategoriene.

Vitner - Generelt er terskelen noe lavere for å benytte fjernavhør overfor vitner enn for andre parter i saken. Hvor sentral forklaringen antas å være for sakens opplysning, bør uansett tillegges stor vekt.

Fornærmede - Terskelen for å avhøre en fornærmet via fjernavhør ligger høyere enn for vitner. Dette begrunnes blant annet med hensynet til god kontaktetablering, ivaretagelse av fornærmede og dennes opplevelse av møtet med politiet.

Mistenkte/siktede - For denne gruppen er terskelen for å benytte fjernavhør generelt høy. Det oppstilles likevel ikke et absolutt forbud, ettersom det varierer hvem den mistenkte/siktede er, sakens karakter og formålet med avhøret. Grunnleggende prosessuelle rettigheter, som retten til et effektivt forsvar, ligger som en forutsetning. Dersom dette vanskeliggjøres ved fjernavhør, skal denne avhørsmåten ikke benyttes.

Overfor mistenkte barn er den klare hovedregelen fortsatt fysisk avhør. Dersom det foreligger ekstraordinære omstendigheter kan fjernavhør likevel tillates. Hensynet til barnets beste må veie tungt i vurderingen.

3.3.3 Andre typetilfeller

3.3.3.1 Profesjonelle aktører

Helsepersonell, barnevernansatte, lærere, osv. vil i mange tilfeller vurderes som egnede for fjernavhør. Likevel skal også avhør av personer i denne gruppen undergis en konkret vurdering. Særlig må det legges vekt på hva som skal belyses.

3.3.3.2 Avhør med tolk

Bruk av tolk utelukker ikke fjernavhør, men inngår i helhetsvurderingen som skal foretas. Ved slike avhør går kommunikasjonen gjennom et ekstra ledd, noe som gjør situasjonen ekstra sårbar for forstyrrelser og tekniske utfordringer.

3.3.4 Formålet med avhøret

3.3.4.1 Beviskonfrontasjon

Tilbakemeldinger fra FOA-nettverket tilsier at fjernavhør er særlig krevende ved fremlegging av bevis. Spesielt i mer alvorlige saker skal fjernavhør derfor ikke benyttes når dette er en sentral del av formålet med avhøret. Tilsvarende gjelder for fotokonfrontasjoner.

3.3.4.2 Oppfølgende avhør

Ved oppfølgingsavhør etter et fysisk avhør er betenkelighetene med fjernavhør generelt noe mindre. Kortere oppfølgingsavhør av mistenkte/siktede, også i alvorligere saker, kan derfor tenkes gjennomført som fjernavhør. Et ikke helt upraktisk tilfelle er hvor det sitter en varetektsinnsatt på en annen kant av landet, og det kun gjenstår mindre avklaringer som ikke

vurderes som avgjørende for sakens utfall. Dersom siktede og dennes forsvarer samtykker, vil fjernavhør normalt være en hensiktsmessig løsning i slike tilfeller.

3.3.4.3 Gjennomlesning

Gjennomlesning egner seg generelt godt for fjernavhør. Avhørsrapporten kan deles på skjermen, og den avhørte får både lese og høre sin forklaring opplest. Eventuelle endringer blir sikret med videoopptak.

4 Beslutningskompetanse for fjernavhør

Påtalemyndigheten treffer beslutningen dersom hovedregelen om fysisk avhør skal fravikes. Beslutningskompetansen kan helt eller delvis delegeres gjennom instruks, men tvilstilfeller skal alltid avgjøres av påtalemyndigheten. Beslutningen skal treffes etter en helhetlig vurdering, og fremgå innledningsvis av avhøret. Det må på hensiktsmessig vis sikres notoritet om begrunnelsen for fjernavhør, for eksempel i etterforskningsplanen. Dersom det er oppnevnt forsvarer eller bistandsadvokat, bør en konferere med denne før beslutning treffes.

5 Øvrige forhold

5.1 Internasjonale politiavhør

Fjernavhør kan også benyttes der den avhørte befinner seg i et annet land, men riksadvokaten minner om viktigheten av å påse at fremgangsmåten er i tråd med de regler som gjelder for internasjonalt rettslig samarbeid.

5.2 Evaluering

Riksadvokaten vil innhente erfaring med bruken av fjernavhør før ordningen undergis en bredere evaluering og med eventuelle justeringer av direktivene i punkt 6.

6 Sammenfatning og direktiver til påtalemyndigheten og politiet

6.1 Generelt

Hovedregelen er at politiavhør gjennomføres ved fysisk oppmøte. Fjernavhør kan, etter en konkret vurdering og etter beslutning fra påtalemyndigheten, benyttes som et alternativ til fysisk avhør. På generelt grunnlag åpnes det for å benytte fjernavhør i større utstrekning enn hva som fremgår av riksadvokatens avhørsrundskriv, men i mindre utstrekning enn hva som er angitt i pandemidirektivet.

Dette direktivet erstatter pandemidirektivet punkt 6, og trer i kraft 1. desember 2021.

6.2 Sentrale avhør

Ved sentrale avhør i nasjonalt prioriterte saker skal fjernavhør ikke benyttes med mindre det foreligger særlige omstendigheter.

6.3 Øvrige avhør

For øvrige avhør vil det bero på en helhetsvurdering om avhøret skal gjennomføres som fysisk avhør eller fjernavhør. I denne helhetsvurderingen skal det blant annet legges vekt på følgende:

- Sakens karakter og alvor
- Forklaringens karakter, omfang, kompleksitet og avhørets varighet
- Den avhørtes status. Generelt er det større adgang til fjernavhør av vitner enn av mistenkte/siktede og fornærmede
- Mistenkte barn skal som den klare hovedregelen ikke avhøres ved fjernavhør
- Fremlegging av bevis bør som hovedregel skje i et fysisk avhør
- Ved oppfølgende avhør og gjennomlesninger åpnes det for fjernavhør i større omfang enn ved førstegangsavhør
- Konkrete opplysninger om personen som skal avhøres må iakttas. Det skal alltid foretas en egnethetsvurdering av den som skal avhøres. I tvilstilfeller skal det tas fysisk avhør
- Bruk av tolk
- Muligheten for ivaretagelse av avhørtes rettigheter, uavhengig av rettslig status
- Hvorvidt forklaringen fra fornærmede og vitner med sikkerhet ikke blir påvirket av andre, for eksempel den som er mistenkt/siktet i saken
- Fjernavhør krever at både avhører og den som skal avhøres har tilgang til det tekniske utstyret som kreves, evner å bruke det, og har god internettdekning
- Muligheten til å verifisere identiteten til den som skal avhøres, er en forutsetning for bruk av fjernavhør

Jørn Sigurd Maurud

Reidar Bruusgaard
førstestatsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Gjenpart

Domstoladministrasjonen
Justis- og

Postboks 5678 Torgarden
Postboks 8005 Dep

7485
0030

TRONDHEIM
OSLO

beredskapsdepartementet
Politidirektoratet

Fridtjof Nansens vei 14-16 0369 OSLO

Mottakere

Agder politidistrikt	Postboks 514, Lundsiden	4605	KRISTIANSAND S
Det nasjonale statsadvokatembetet	Postboks 2101 Vika	0125	OSLO
Finnmark politidistrikt	Postboks 501	9917	KIRKENES
Hedmark og Oppland statsadvokatembeter	Postboks 4457	2326	HAMAR
Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter	Markeveien 4 c	5012	BERGEN
Innlandet politidistrikt	Postboks 355	2303	
Kripos	Postboks 2094 Vika,	0125	OSLO
Møre og Romsdal politidistrikt	Postboks 1353 Sentrum	6001	ÅLESUND
Møre og Romsdal statsadvokatembeter	Postboks 2517	6404	MOLDE
Nordland politidistrikt	Postboks 1023	8001	BODØ
Nordland statsadvokatembeter	Postboks 273	8001	BODØ
Oslo politidistrikt	Postboks 2093 Vika	0125	OSLO
Oslo statsadvokatembeter	Postboks 2100 Vika	0125	OSLO
Politiets sikkerhetstjeneste	Postboks 4773 Nydalen	0421	OSLO
Politiets utlendingsenhet	Postboks 2095 Vika	0125	OSLO
Rogaland statsadvokatembeter	Postboks 180	4001	STAVANGER
Spesialenheten for politisaker	Postboks 93	2301	HAMAR
Sør-Vest politidistrikt	Postboks 240	4001	STAVANGER
Sør-Øst politidistrikt	Postboks 2073	3103	TØNSBERG
Troms og Finnmark statsadvokatembeter	Postboks 2503	9267	TROMSØ
Troms politidistrikt	Postboks 6132	9291	TROMSØ
Trøndelag politidistrikt	Postboks 2475 Torgarden	7005	TRONDHEIM
Trøndelag statsadvokatembeter	Postboks 4733 Torgarden	7468	TRONDHEIM
Utrykningspolitiet	Postboks 100	3291	STAVERN
Vest politidistrikt	Postboks 85	6901	FLORØ
Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter	Postboks 2630	3129	Tønsberg

Mottakere

Økokrim

Øst politidistrikt

Postboks 2096 Vika

Postboks 3390

0125

1401

OSLO

SKI